

NOȚIUNEA DE PROCES PENAL

Corina ONCIOIU,
doctorand

SUMMARY

The concept of penal trial is explained in the Penal Code and it represents an activity which is regulated by law, activity that takes place between the judicial organs and with the parts participation and other persons in order to reveal in time all the facts that represents crime and no innocent person to be punished. The penal trial is a dynamic process that implies three phases which are his divisions and inside them specific categories of judicial organs deploy their activity.

Keywords: penal trial, penal trial phases and divisions, penal trial target, penal trial principles, the functions of the penal trial, the participants at the penal trial.

REZUMAT

Procesul penal, așa cum este definit în Codul Penal, reprezintă o activitate reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală. Etapele procesului penal reprezintă diviziuni ale acestuia, în cadrul cărora își desfășoară activitatea anumite categorii de organe judiciare.

Cuvinte-cheie: proces penal, etape ale procesului penal, funcțiile procesului penal, principiile procesului penal, participanții la procesul penal.

Introducere. Săvârșirea infracțiunii duce la nașterea raportului juridic de drept penal, Statul având dreptul de a trage la răspundere penală infractorul și a-l obliga să suporte consecințele faptei sale. Pentru a soluționa un atare conflict, ce s-a iscat între Stat și infractor, este necesară o activitate succesivă din partea Statului. De aceea, în orice stat există organe competente de a soluționa cauzele penale, organe ce desfășoară o activitate denumită *proces penal*.

Activitatea instanțelor de judecată în soluționarea conflictului de drept penal este principală, dar imposibilă în perioada modernă fără o activitate premergătoare judecării, prin care se descoperă infracțiunea, se identifică infractorii și se adună probe în scopul tragerii la răspundere penală a vinovaților. Statul organizează combaterea fenomenului infracțional printr-o activitate diversă și complexă a mai multor organe specializate de urmărire penală – procuratura și instanțele de judecată.

Pentru realizarea justiției nu este suficientă doar activitatea de sine stătătoare a organelor compe-

tente; în aceste acțiuni sunt atrași sau participă persoane cu drepturi și obligații procesuale ce decurg din faptul săvârșirii infracțiunii, precum și alte persoane care, potrivit legii, sunt chemate să contribuie la rezolvarea cauzei penale. Prin urmare, justiția penală constituie o parte componentă a unei activități mai vaste și complexe, care este procesul penal.

Actualitatea temei. Procesul penal reprezintă o instituție a dreptului penal care este supusă reglementărilor în vigoare, o instituție dinamică și în continuă schimbare, pentru a face față necesităților societății contemporane. Putem menționa că noțiunea de *proces penal* are trăsături specifice care permit a-i elucida esența, a o defini și a o deosebi de alte noțiuni, categorii sau instituții juridice. De asemenea, prin *funcții procesual-penale* înțelegem căile, direcțiile sau orientările de desfășurare a activității procesuale, acestea acordându-i instituției date un caracter modern și actual.

Scopul procesului penal este protejarea persoanei, societății și Statului de infracțiuni, precum și

de acțiuni abuzive din partea organelor judiciare legate de cercetarea infracțiunilor presupuse sau comise, astfel încât orice persoană ce a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită conform vinovăției și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Expunerea materialului cercetat. Procesul penal, în calitate de categorie juridică, a fost definit în literatură ca o activitate reglementată de lege, desfășurată de organele competente cu participarea părților și altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită conform vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

În alte izvoare doctrinale, procesul penal a fost definit ca un sistem de acțiuni ale organelor de stat competente și raporturi juridice ce se nasc între aceste organe și participanți, menționându-se, deci, două elemente definitorii. La aceste două elemente se adaugă și al treilea element – „acțiunea proce-

suală a persoanelor care participă în cauza penală”.

Noțiunea de proces penal are unele trăsături specifice care permit a-i elucida esența, a o defini și a o deosebi de alte noțiuni, categorii sau instituții juridice:

1. Procesul penal este, în primul rând, o acțiune dinamică, evolutivă, care se manifestă foarte complex. În cadrul lui au loc un șir de activități, acțiuni mai restrânse (de ex., împărțirea procesului în mai multe etape). Fiecare dintre ele are menirea să propulseze procesul penal spre atingerea scopului său.

2. Procesul penal este o activitate strict reglementată de lege. Toată activitatea procesual-penală în ansamblu și instituțiile procesuale sunt reglementate în cele mai stricte limite ale legii. Acest fapt este justificat de aplicarea unor instituții procesuale cu caracter de constrângere (măsuri preventive, măsuri asigurătorii etc.) care, în cazul aplicării ilegale, pot provoca prejudicii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

3. Procesul penal este desfășurat într-o cauză penală. El nu poate fi realizat pe o altă bază decât în cazul în care organul public, competent de a realiza procesul penal, este sesizat de existența unei pregătiri a infracțiunii, a tentativei la infracțiune sau a infracțiunii consumate.

4. Procesul penal este o activitate desfășurată numai de organele de stat specializate; acestea sunt, potrivit legii, organele de urmărire penală și instanțele de judecată.

5. În desfășurarea sa, procesul penal include organele publice competente, părțile și alți subiecți. Părțile în procesul penal sunt persoane fizice sau juridice care au drepturi și obligații provenite din conținutul raporturilor juridice de procedură penală (bănuitul, învinutul, partea vătămată, partea civilă etc.). Alți subiecți sunt persoanele care favorizează desfășurarea procesului penal (martorul, expertul, specialistul, interpretul etc.).

În baza celor expuse, putem afirma că procesul penal constituie o activitate complexă, strict reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, la care își dau activ concursul părțile ca titulare de drepturi și obligații, cu antrenarea altor subiecți, activitate orientată spre soluționarea justă a cauzelor penale.

Codul de procedura penală, în art. 1 prevede expres următoarele scopuri ale procesului penal: protejarea persoanei, societății și Statului de infracțiuni, precum și de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legală de descoperire a infracțiunii, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

De aici rezultă că procesul penal are ca sarcină primordială aflarea adevărului cu privire la infracțiune într-o cauză penală, pentru a trage la răspundere penală persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii. Astfel, procesul penal se declanșează pentru constatarea faptului infracțiunii și persoanei vinovate, realizându-se sarcina tragerii la răspundere penală prin aplicarea justă a legii penale, acesta fiind considerat scopul imediat al oricărui proces penal.

Un factor important în activitatea de combatere a fenomenului infracțional este considerat nu atât rigoarea pedepsei penale, cât faptul organizării unui sistem procesual-penal menit să nu permită sustragerea de sub brațul drept și ferm al justiției, totodată realizându-se scopul major al procesului – tragera la răspundere penală a făptuitorului. Legiuitorul a menționat și alt aspect al represiei, și anume ca aceasta să nu se aplice persoanelor nevinovate, ceea ce poate avea consecințe grave asupra libertății, demnității și intereselor legitime ale persoanei și care contravine exigențelor statului de drept. Prin

urmare, în procesul penal se realizează concomitent și sarcina reabilitării persoanei supuse pe nedrept învinuirii sau căreia i-au îngrădit unele drepturi, libertăți sau interese legale.

Astfel, procesul penal poate fi definit – prin scopul pe care îl urmărește – un mijloc de tragere la răspundere penală și totodată mijloc de apărare împotriva unei condamnări neîntemeiate.

Realizându-și scopul de pedepsire a infractorilor și cel de reabilitare a persoanelor nevinovate, procesul penal contribuie la consolidarea legalității și a ordinii de drept, la ocrotirea intereselor societății, a drepturilor și libertăților cetățenilor, fiind un mijloc de realizare a justiției și, deci, un factor de stabilitate a societății. Totodată, procesul penal are un rol preventiv general față de persoanele neangajate în activități infracționale, contribuind la prevenirea sau reducerea infracțiunilor în cazul când își realizează eficient sarcinile. Procesul penal se declanșează sau continuă în privința unui decedat numai pentru reabilitarea acestuia, iar revizuirea procesului penal în urma descoperirii unor împrejurări se face pentru reabilitarea unui condamnat, nefiind limitată de nici un termen sau de decesul condamnatului.

Dreptul penal nu-și poate atinge scopul doar prin simpla incriminare, sub sancțiunea pedepsei, a faptelor periculoase pentru societate. Este nevoie de drept procesual penal pentru realizarea acestuia.

Asigurarea de către procesul penal a inevitabilității tragerii la răspundere penală ori de câte ori se săvârșește o infracțiune, precum și excluderea unei condamnări nedrepte au o funcție educativă specială față de participanții la proces și educativă față de persoanele neangajate în activitatea procesuală. Activitatea procesuală-penală își îndeplinește pe deplin rolul educativ, dacă pe parcurs inculpatul

ajunge la înțelegerea corectitudinii justiției și spiritul de dreptate conținut în hotărârea pronunțată. Astfel, procesul penal contribuie la educarea cetățenilor în spiritul respectării neabătute a legilor și a constituției.

Din cele relatate conchidem că procesul penal are drept *scop imediat* constatarea rapidă și completă a faptelor infracționale, pentru a trage la răspundere penală persoanele vinovate în condiții ce ar exclude pedepsirea inocenților *scopul general* (indirect) fiind consolidarea legalității și ordinii de drept, prevenirea și lichidarea infracțiunilor, ocrotirea intereselor societății, a drepturilor și libertăților, cetățenilor și educarea acestora în spiritul respectării legii.

În cadrul procesului penal sunt realizate funcții specifice. Prin funcții procesual-penale înțelegem căile, direcțiile sau orientările de desfășurare a activității procesuale. În procesul penal modern deosebim **trei funcții de bază**:

1. *Funcția acuzării* (a învinuirii) este exercitată și realizată, în principal, de procuror prin promovarea unor acte, cum ar fi: începerea urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale, trimiterea în judecată, susținerea acuzării în fața instanței de judecată, formularea concluziilor de condamnare, exercitarea căilor de atac etc.

Procurorul participă la ședința judiciară în calitate de exponent al funcției de acuzare. Acuzatorul trebuie să demonstreze în faza judecării temeinicia acuzării. La realizarea acestei funcții contribuie și partea vătămată care, alături de procuror, se situează pe pozițiile acuzării. Rolul părții vătămate sporește în cazuri de acuzare particulară sau privată.

2. *Funcția apărării* o exercită, în principiu, pentru sine fiecare parte, realizându-se astfel drepturile procesuale. Apărarea este activitate procesuală efectuată de partea apărării în scopul combaterii, în tot

sau în parte, a învinuirii ori a atenuării pedepsei, apărării drepturilor și intereselor persoanelor bătute sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, precum și a reabilitării persoanelor supuse ilegal urmăririi penale.

3. *Funcția soluționării cauzei penale* aparține, în condițiile și limitele legii, numai instanței de judecată. Astfel, soluționarea propriu-zisă, care are loc în faza judecării, este o funcție realizată exclusiv de instanța de judecată prin pronunțarea definitivă de achitare, de încetare a procesului penal sau de condamnare a inculpatului.

Alte funcții relevate de specialității în materie se manifestă în procesul penal ca mijloc de realizare a funcțiilor de bază, fiind calificate drept auxiliare sau secundare. În procesul penal se disting următoarele **funcții auxiliare**:

a) *funcția de supraveghere a respectării legilor* în cursul procesului penal, exercitată de instanța de judecată;

b) *funcția soluționării acțiunii civile*, ce se manifestă prin repararea prejudiciului material cauzat de infracțiune;

c) *funcția de furnizare a probelor*, care este legată de declarațiile unui martor, de prezentarea concluziilor de către experți etc.;

d) *funcția de favorizare a procesului penal*, legată de antrenarea unor subiecți care, într-un fel sau altul, înlesnesc soluționarea cauzei penale;

e) *funcția de educație și de prevenire* (de exemplu: o ședință de judecată, bine organizată într-o cauză penală, poate servi ca lecție de morală și educație cu mult mai eficient decât o lecție pregătită și ținută anume în acest scop).

Din cele expuse reiese că funcțiile procesului penal au un caracter corelativ, se pătrund reciproc și nu se limitează numai la activitatea unui singur subiect.

Sistemul acțiunilor procesuale penale este divizat în următoarele

etape obligatorii: urmărirea penală, judecarea cauzei în prima instanță și executarea sentinței.

Fazele facultative ale procesului penal sînt: examinarea cauzei în urma exercitării căilor ordinare de atac (în apel și recurs); examinarea cauzei în urma exercitării căilor extraordinare de atac (recursului în anulare și revizuirea procesului, etc.).

a) *Urmărirea penală* constă în faptul efectuării actelor procesuale și de investigare operativă de către organele de urmărire penală, în scopul stabilirii circumstanțelor cauzei, administrării și verificării probelor, identificării persoanelor vinovate de săvârșirea infracțiunii. Se întocmește rechizitoriul, care se confirmă de către procuror, și cauza se transmite în judecată, avînd efectul deferirii inculpatului justiției.

b) *Judecarea cauzei în prima instanță* este etapa procesului care începe odată cu sesizarea instanței și cuprinde toate activitățile procesuale desfășurate în fondul cauzei. Faza dată este recunoscută ca fiind principală în procesul penal, datorită examinării de instanța de judecată a probelor administrate de către părți în condiții de contradictorialitate, soluționînd conflictul de drept penal prin constatarea vinovăției persoanei prin sentință. Momentul final al fazei judecării cauzei în prima instanță este pronunțarea sentinței.

c) *Executarea hotărîrilor judecătorești* este o faza obligatorie a procesului penal, care începe odată cu rămînerea definitivă a hotărîrilor judecătorești și cuprinde activitățile instanței de judecată de punere în aplicare a acestora, precum și soluționarea unor chestiuni apărute în timpul și după executarea pedepselor penale.

Procesul penal român este guvernat de următoarele **principii fundamentale**: legalitate; oficialitate; aflarea adevărului; prezumția nevinovăției; rolul activ al organelor judiciare; garantarea libertății

individuale și a siguranței persoanei; respectarea demnității umane; garantarea dreptului la apărare; egalitatea persoanelor în fața legii și a organelor judiciare; nemijlocirea desfășurării procesului în fața organelor judiciare; desfășurarea lui în limba oficială; operativitate.

Prin noțiunea de *principii fundamentale ale procesului penal* se înțeleg acele reguli cu caracter general care guvernează întreaga desfășurare a procesului penal. Aceste principii sînt prevăzute în articolele 2-8 din Codul de procedură penală.

Principiul legalității procesului penal este o transpunere pe plan particular a principiului general al legalității, consacrat în art. 1 alin. (5) din Constituție, unde se arată că „respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”. Consacrînd acest principiu ca o regulă de bază a procesului penal, art. 2 alin. (1) din Codul de procedură penală arată că procesul penal se desfășoară atît în cursul urmăririi penale, cît și în cursul judecătii, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

Respectînd principiul legalității procesului penal, activitatea procesual-penală se desfășoară de către organele judiciare, care trebuie să respecte competența pe care o au și să asigure exercițiul drepturilor procesuale ale părților, în vederea soluționării corecte a cauzelor penale. Astfel, nerespectarea normelor de procedură penală determină nulitatea unor acte procedurale, iar încălcarea obligațiilor de către unii participanți în cauza penală poate atrage amenzi judiciare.

Principiul oficialității este consacrat în art. 2 alin. (2) din Codul de procedură penală, unde se arată că „actele necesare desfășurării procesului penal se îndeplinesc din oficiu, afară de cazul când prin lege se dispune altfel”. Conform principiului oficialității sau *obligativității*, organele judiciare trebuie să desfășoare activitatea procesuală

ori de cîte ori s-a săvîrșit o infracțiune. Și totuși, chiar din conținutul textului legal rezultă o restrîngere a principiului oficialității prin formularea: „afară de cazul cînd prin lege se dispune altfel”. Aceasta se referă la cazurile în care legea nu permite organului judiciar să declanșeze acțiunea penală din oficiu, fiind necesară o încuviințare sau o autorizare prealabilă.

Excepțiile de la principiul oficialității au caracter absolut, în sensul că organele de urmărire penală și instanța de judecată nu pot acționa împotriva voinței organelor și persoanelor prevăzute de lege, actele efectuate prin încălcarea acestei voințe fiind sancționate cu nulitatea. Aceste excepții își au explicația – așa cum s-a putut observa – fie în calitățile persoanelor ce au încălcat legea penală (demitari, diplomați, militari), fie în natura infracțiunilor săvîrșite (cele pentru care este necesară plîngerea prealabilă).

Principiul aflării adevărului: activitățile desfășurate în cadrul procesului penal trebuie „să asigure aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului” (art. 3 din Codul de procedură penală).

Scopul procesului penal poate fi atins numai aflînd adevărul, iar soluțiile dispuse de organele judiciare pot da satisfacție celor care urmăresc îndeplinirea justiției penale. A afla adevărul într-o cauză penală înseamnă a realiza o concordanță deplină între situația de fapt, așa cum s-a produs aceasta în materialitatea ei, și concluziile la care a ajuns organul judiciar cu privire la împrejurările respective.

Pentru realizarea obiectivelor principiului aflării adevărului, Codul de procedură penală instituie un întreg sistem de drepturi și garanții:

a) obligația organelor judiciare de a afla adevărul în fiecare cauză penală, acestea avînd îndă-

torirea să strîngă probele necesare pentru lămurirea cauzei;

b) obligația oricărei persoane de a contribui, prin informațiile pe care le deține, la aflarea adevărului; dreptul părților de a putea dovedi – pe tot parcursul procesului penal – împrejurările care duc la aflarea adevărului în cauza respectivă (art. 67 din Codul de procedură penală);

c) instituirea posibilității de reluare a procesului penal din etapa procesuală în care aflarea adevărului s-a denaturat – art. 265 din Codul de procedură penală: „restituirea cauzei sau trimiterea la alt organ de urmărire”;

d) așezarea sistemului probator pe principiul libertății probelor și al liberei lor aprecieri.

Principiul prezumției nevinovăției în procesul penal este o regulă de bază a procesului penal și, totodată, unul dintre drepturile fundamentale ale omului.

Declarația de Independență, adoptată în SUA, și Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului, document al Revoluției Franceze din 1789, au pus bazele principiului prezumției de nevinovăție. Acesta este consacrat și în Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York în 1948; în Convenția Europeană de Apărare a Drepturilor Omului, adoptată în 1959; în Pactul internațional asupra drepturilor civile și politice, adoptat în 1966.

Principiul prezumției nevinovăției este înscris și în Constituția României: „Pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”. Același principiu îl găsim consacrat și în art. 66 din Codul de procedură penală, potrivit căruia „(1) Învinuitul sau inculpatul (...) nu este obligat să-și probeze nevinovăția. (2) În cazul în care există probe de nevinovăție, învinuitul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie”.

Prezumția de nevinovăție presupune:

- desfășurarea unui proces obiectiv în fiecare fază a sa;
- sub aspectul sarcinii probei, prezumția nevinovăției impune ca, în primul rând, organele judiciare să facă dovada învinuirilor pe care le susțin. Ele au obligația administrării probelor, atât a celor care susțin vinovăția învinuitului sau inculpatului, cât și a celor în apărarea acestuia;
- interpretarea oricărui dubiu în favoarea celui cercetat, acesta putând fi supus rigorilor legii numai în condițiile existenței unor probe certe de vinovăție (*in dubio pro reo*).

Prezumția de nevinovăție are un caracter relativ, putând fi înlăturată pe baza unor probe certe cu privire la fapta și persoana cercetată. Ea constituie baza dreptului la apărare și a celorlalte drepturi procesuale pe care legea le acordă învinuitului sau inculpatului. Dacă se dovedește vinovăția, prezumția va fi înlăturată și se va aplica sancțiunea prevăzută de lege (represiunea dreptă).

Principiul rolului activ al organelor judiciare: potrivit art. 4 din Codul de procedură penală, „Organele de urmărire penală și instanțele de judecată sînt obligate să aibă rol activ în desfășurarea procesului penal”. Pentru realizarea principiului rolului activ al organelor judiciare sînt consacrate o serie de obligații:

- efectuarea din oficiu a actelor necesare desfășurării procesului penal, chiar și atunci cînd inițiativa pornirii procesului penal revine părților (organul judiciar are obligația să cheme persoana vătămată și s-o întrebe dacă înțelege să depună plîngere prealabilă) ori acestea dau dovadă de pasivitate (identificarea și administrarea unor probe);

- să aducă la cunoștință, să arate și chiar să explice subiecților procesuali neoficiali modul în care își

pot exercita drepturile și facultățile procesual-penale și să-i întrebe dacă au de formulat cereri ori de ridicat obiecții.

Principiul garantării libertății individuale și siguranței persoanei. Libertatea individuală face parte din drepturile fundamentale ale omului. În România, drepturile și libertățile persoanelor sînt interpretate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și tratatele la care România este parte. Dacă există neconcordanță între pactele și tratatele acceptate de România și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.

Constituția stipulează că percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai cu procedura și în cazurile prevăzute de lege; reținerea nu poate dura mai mult de 24 de ore; arestarea se realizează pe bază de mandat emis de judecător și nu poate priva de libertate o persoană pe un timp mai lung de 30 zile; orice prelungire a arestării preventive se realizează numai de instanța de judecată și ea nu poate fi mai mare de 30 de zile; asupra legalității mandatului, arestatul poate face plîngere la instanța de judecată, care este obligată să se pronunțe prin hotărîre motivată ș.a.

Garantarea libertății persoanei este reglementată și în art. 5 din Codul de procedură penală, fiind totodată prevăzută obligația Statului de a repara, în condițiile legii, paguba suferită de către persoana împotriva căreia s-a luat ilegal o măsură de privare de libertate.

Principiul respectării demnității umane este înscris expres printre principiile fundamentale, fiind introdus în Codul de procedură penală prin Legea nr. 32/1990, și exprimă cerința că orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată

cu respectarea demnității umane. Supunerea acesteia la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante este pedepsită prin lege (art. 5¹ din Codul de procedură penală). Reglementarea s-a impus în urma aderării României la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

Principiul garantării dreptului de apărare. Cauzele care fac obiectul procesului penal sunt determinate de un conflict de drept penal, născut din săvîrșirea unei fapte incriminate de legea penală. Raportul juridic ce se naște are cel puțin doi subiecți cu poziții și interese opuse. Este necesar astfel să se asigure posibilitatea ca subiectul pasiv al raportului juridic de drept procesual-penal să se poată apăra.

Scopul dreptului la apărare este acela de a se realiza o justiție eficientă și de a fi eliminată orice posibilitate de eroare judiciară. De aceea, dreptul la apărare este consacrat în toate legislațiile moderne, fiind înscris în majoritatea constituțiilor statelor, dar și în norme ale dreptului internațional. Evidențiem, dintre acestea, Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată în 1948, și Convenția Europeană asupra Drepturilor Omului, adoptată în 1959, care au consfințit și ele dreptul de apărare printre drepturile fundamentale ale omului.

Pentru aflarea adevărului, organul judiciar trebuie să administreze din oficiu toate probele pe care le identifică, atât cele în acuzarea învinuitului sau inculpatului, cât și pe cele în apărarea lui. Probele în apărare vor fi administrate chiar dacă inculpatul nu le-a propus sau chiar împotriva voinței sale. Astfel de probe vor fi verificate temeinic, pentru a se evita erorile judiciare. Organul judiciar trebuie să-l îndrume pe inculpat în activitatea lui de apărare. Faptul că, în anumite cazuri, apărarea este obligatorie, reprezintă o garanție pentru în-

făptuirea în cele mai bune condiții a justiției în cazurile respective. Modalitățile prin care se realizează dreptul la apărare sînt: modul de organizare și funcționare a instanțelor judecătorești, dispozițiile procesuale prevăzute de lege și asistența juridică.

Asistența juridică este obligatorie (art. 171 din Codul de procedură penală) cînd învinuitul sau inculpatul este: minor; reținut sau arestat chiar și în altă cauză; internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ; cînd față de acesta s-a dispus măsura de siguranță a internării medicale sau obligarea la tratament medical chiar în altă cauză; cînd organul de urmărire penală sau instanța apreciază că acesta nu și-ar putea face singur apărarea, iar în cursul judecării, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvîrșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare.

Alineatul (4) al aceluiași articol prevede că, în cazurile în care asistența juridică este obligatorie, dacă învinuitul sau inculpatul nu și-a ales un apărător, se iau măsuri pentru desemnarea unuia din oficiu. Se procedează astfel chiar în condițiile în care învinuitul sau inculpatul declară că poate să-și realizeze și singur apărarea. Dacă a fost numit un apărător din oficiu și, ulterior, învinuitul sau inculpatul își angajează un apărător, delegația apărătorului din oficiu încetează.

Principiul egalității persoanelor în fața legii și a organelor judiciare. Constituția României prevede egalitatea între cetățeni fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială; în art. 16 se prevede că „Nimeni nu este mai presus de lege” și că toți „cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților, fără privilegii și fără discriminări”.

Egalitatea deplină și reală se manifestă în toate domeniile vieții sociale, cu atît mai mult pe plan juridic. În Legea nr. 304/2004 se arată că toate persoanele sunt egale în fața legii, fără privilegii și fără discriminări.

Principiul nemijlocirii desfășurării procesului penal în fața organelor judiciare asigură o reală verificare a probelor prin participare personală a părților la desfășurarea procesului penal.

De asemenea, organele judiciare trebuie să ia în mod direct și nemijlocit cunoștință despre probele existente în cauză, să examineze obiectele materiale pe care s-au păstrat urme, să dispună efectuarea unor constatări tehnico-științifice sau expertize pentru valorificarea urmelor ridicate cu ocazia cercetării la locul faptei și să aprecieze personal concluziile din aceste lucrări, să asculte în mod direct toate părțile în procesul penal și să evalueze datele obținute. Organele judiciare au posibilitatea să pună întrebări părților, să le confrunte atunci cînd sînt contradicții între declarațiile lor, să efectueze constatări la fața locului și reconstituiri, percheziții, înregistrarea convorbirilor telefonice, interceptarea corespondenței, în condițiile legii ș.a. Toate aceste activități vor avea loc numai în măsura în care sînt necesare pentru aflarea adevărului în cauză, în scopul soluționării temeinice și legale a acesteia. Pe cît posibil, organele judiciare vor obține probe din surse primare, oglindindu-se mult mai exact adevărul.

Principiul desfășurării procesului penal în limba română rezultă din prevederile constituționale (art. 128), conform cărora „Procedura judiciară se desfășoară în limba română”, și din Codul de procedură penală, unde, în art. 7 alin. (1), se stipulează: „În procesul penal, procedura judiciară se desfășoară în limba română”. Persoanele care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul

de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a face concluzii, prin interpret.

Referințe bibliografice

1. Bodoașcă T., *Elemente de drept procesual civil și penal*, Sibiu: Editura Academiei “Nicolae Bălcescu”, 2007.
2. Bodoașcă T., *Prelegeri de răspundere civilă delictuală în dreptul român civil și în cel comparat*, Târgu-Mureș: Editura Dimitrie Cantemir, 2006.
3. Boroi A., *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, București: Editura CH Beck, 2012.
4. Coca G., *Procedura penală*, București: Editura Universul Juridic, 2002.
5. Constantinescu M., Muraru, I., Deleanu I., Vasilescu F., Iorgovan A., *Constituția României comentată și adnotată*, București: Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, 1992.
6. Corhan A., *Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc*, Lumina Lex, 1999.
7. Crișu A., *Drept procesual penal*, Ediția a 3-a, București: Editura Hamangiu, 2011.
8. Ciobanu A., *Drept penal și procesual penal*, București: Editura Monitorul Oficial RA, 2009.
9. Dărăngă N. A., *Drept procesual penal român*, Constanța: Ed. Monodigraf, 2001.
10. Theodoru Gr., Moldovan L., *Drept procesual penal român*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979.